

ราคาสินค้า รอบที่ 1

ราคาสินค้า รอบที่2

บ้านเลขที่	อาชีพ	สินค้า/บริการ	รอบที่ 1	รอบที่ 2		
			ราคา(บาท)	ราคา(คูปอง)	ราคา(บาท)	ราคา(คูปอง+บาท)
1	ช่างตัดเสื้อ	เสื้อ/กระโปรง	150	-	-	150+20
2	ชาวสวนผัก	ผัก	*	-	50	20+40
3	ชาวนา	ข้าว	*	-	50	20+40
		สาโท	*	-	-	40+50
4	คนขายอาหาร	อาหาร	20	20	-	-
5	หมอยาสมุนไพร	ยาสมุนไพร	0	50	-	-
		สีย้อมธรรมชาติ	10	10	-	-
		ปุ๋ยอินทรีย์/น้ำหมักชีวภาพ	30	-	-	20+20
6	คนรับจ้าง	แรงงาน	150	-	-	100+100
		เส้นขนมจีน	*	10	-	-
7	คนทอดผ้า	ผ้าพื้นเมือง	50	-	-	50+50
8	ชาวประมง	ปลา	*	-	-	40+80
9	แม่บ้าน	รับเลี้ยงเด็ก	0	100	-	-
		เส้นฝ้ายธรรมชาติ	*	-	-	-
10	ชาวสวนผลไม้	ผลไม้	*	-	-	40+30
11	ช่างซ่อมรถ	ซ่อมรถ	100	-	-	50+70
12	ร้านค้าในหมู่บ้าน	เหล้าเบสลิคแคท	100	-	100	-
		เหล้าสาโท	90	-	-	40+50
		ผัก	70	-	70	-
		ผลไม้	90	-	90	-
		ปลา	150	-	150	-
	นายทุน	เงินเชื่อ	ดอกเบี้ย10%		ดอกเบี้ยร้อยละ10	
	กลุ่ม	คูปอง		ไม่มีดอกเบี้ย	-	
	คนข้างนอก	ผ้าจากโรงงาน	100	-	100	
		ข้าว	70	-	70	
		มาม่า	10	-	10	
		เหล้าเบสลิคแคท	90	-	90	
		อะไหล่รถ	70	-	70	
		ยาฆ่าแมลง/สารเคมี	100	-	100	
		เส้นฝ้ายโรงงาน/สีย้อมเคมี	30	-	30	

สรุปการเงินของหมู่บ้าน

			รอบที่1	รอบที่ 2			
บ้านเลขที่	อาชีพ	เงินสะสม/เป็นหนี้	คงเหลือ(บาท)	คูปองสะสม	ยืมคูปอง	คงเหลือ(บาท)	คงเหลือ(คูปอง)
1	ช่างตัดเสื้อ	500					
2	ชาวสวนผัก	1000					
3	ชาวนา	-500					
4	คนขายอาหาร	500					
5	หมอยาสมุนไพร	-500					
6	คนรับจ้าง	-700					
7	คนทอดผ้า	300					
8	ชาวประมง	500					
9	แม่บ้าน	0					
10	ชาวสวนผลไม้	-100					
11	ช่างซ่อมรถ	500					
12	ร้านค้า	3000					
		4500					

	นายทุน	5000					
	คนข้างนอก	5000					
		10,000					

สรุปการสัมมนากลุ่มย่อยเรื่องการทดลองใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบรูปปอง (วันที่ 28 ม.ค. 2546 บ่าย)

- รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา
ไม่มีข้อมูล

- บทเรียนจากการปฏิบัติ

บทบาทสมมุติกลุ่ม 1 (พรพิศดา – วิทยากร, จักรชัย)

1. อยากให้ยกกระบวนการไปทำให้ที่ชุมชนเพราะทางชุมชน (ภาคใต้) เชื่อคนนอกมากกว่า
2. ต้องดูกันอีกเยอะกว่าชุมชนจะเข้าใจ (เข้าไปทำกระบวนการนี้กับชุมชน)
3. ดี ทำให้เงินอยู่ในชุมชน
4. ทำให้เงินหมุนเวียนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น
5. รอบแรก คนที่จนอยู่แล้วยังแย่งลงไปอีก
รอบสอง คนจนสามารถใช้รูปปองช่วยอาชีพตัวเอง
ดี เนื่องจากไม่ได้ใช้เงินเป็นค้ำประกัน
6. อยากให้ทำเป็น CD เผยแพร่ให้ชาวบ้านที่ไม่ได้มาดู
7. ทำให้ขยันมากขึ้น เนื่องจากต้องคืนรูปปอง
8. อาจมีช่องโหว่ ถ้ามีรูปปองมาแล้วไม่คืน ต้องมีการวางแผนป้องกัน คิกระบบให้รัดกุมก่อนทำ

บทบาทสมมุติกลุ่ม 2 (วัลลภ - วิทยากร, อรสา)

รอบแรก

- หนี้เพิ่มขึ้น เงินไหลออกนอกชุมชน
- ระบบค้าขายเป็นแบบผูกขาด
- ผลประโยชน์ตกอยู่กับคนส่วนน้อย
- ทรัพยากรชุมชนถูกทำลาย
- เกิดการอพยพแรงงาน เกิดปัญหาครอบครัว
- คนในชุมชนถูกมอมเมา เกิดค่านิยมใหม่ๆ
- ความอุดมสมบูรณ์ถูกคุกคามออกไปจากชุมชน

รอบที่ 2

- หนี้ลดลง
- ความรู้เพิ่ม รู้จักตนเอง รักชุมชน รู้จักผู้อื่น
- ลดบทบาทผู้มีอิทธิพลและพ่อค้าคนกลาง
- ลดต้นทุนการผลิต สร้างงาน ผลผลิตหลากหลาย
- ความสัมพันธ์ในชุมชนเหนียวแน่น
- คนในชุมชนร่วมรับประโยชน์ กระจายรายได้
- คุณภาพชีวิตดีขึ้น จัดสรรทรัพยากรเป็นระบบ

สรุป ทุกคนเห็นด้วยกับระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน เห็นว่ามีประโยชน์

ปัญหา/อุปสรรค นายทุนในชุมชนเสียประโยชน์ อาจมีการขัดแย้งผลประโยชน์กัน ไม่เห็นด้วย
ร้านค้าเอกชนในชุมชนเสียประโยชน์เพราะเป็นระบบขายตรง

ข้อดี ถ้าเราทำเป็นร้านค้าชุมชนก็จะได้ประโยชน์ทุกคน
ช่องว่างระหว่างคนรวย-คนจน ห่างกันมาก
การเชื่อมโยง/เส้นทางการผลิต ทางเดียวกัน ครบวงจร
พ่อค้าคนกลางหายไป เส้นทางสั้นขึ้น ลดการใช้ทรัพยากร

- บทสรุปและข้อสังเกตจากวิทยากร
 - เริ่มแรกในช่วงอธิบายรายละเอียดก่อนการทดลอง ผู้เข้าร่วมดูไม่ค่อยเข้าใจ แต่ขณะทดลองเล่นก็เข้าใจไปเอง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว และเห็นภาพชัดเจนเมื่อมาสรุปรวม ร่วมกันแสดงความคิดเห็น

ภาคผนวกที่ 1-9

การประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1

ใบประเมินความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ชื่อกลุ่ม.....

ที่อยู่ติดต่อได้.....

..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ชื่อประธานกลุ่ม.....

ชื่อผู้กรอก..... ตำแหน่ง.....

- ประเภทของธุรกิจชุมชน

- ☐ อุตสาหกรรมอาหาร ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมสิ่งทอ ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมจักสานและเครื่องเรือน ชนิดสินค้า.....
- ☐ อื่น ๆ

	กลุ่มการผลิต	ใช่ -	ไม่ใช่
1.	การผลิตมีลักษณะต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างเป็นเจ้าของกิจการ เจ้าของธุรกิจ		
2.	การขายมีลักษณะต่างคนต่างขาย		
3.	มีคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่ตัดสินใจ คุมการผลิตและการจำหน่าย		
4.	สมาชิกมีส่วนในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร		
5.	มีการลงทุนร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม		
6.	มีการแบ่งเงินปันผล / หรือกำไรให้สมาชิก		
7.	คนในชุมชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้		

- จำนวนสมาชิก(ไม่รวมเครือข่าย).....
- ท่านสนใจต่อระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนระดับใด

	สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย	ไม่สนใจ
ระบบทูลชุมชน				
ระบบบัตรดวง				
อื่นๆ				

- หลังการสัมมนาท่านมีความเข้าใจในระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

- ☐ มาก
☐ ปานกลาง
☐ น้อย
☐ ยังไม่เข้าใจ

- ท่านสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใด

- ☐ ใช้ในชุมชน
☐ ใช้ระหว่างชุมชน
☐ ไม่สนใจ เพราะ.....
☐ ไม่แน่ใจ เพราะ.....

- ถ้าหากมีใครให้ทุนเพื่อให้ท่านศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนของท่านเอง ท่าน
อยากจะทำหรือไม่?.....

- ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....
.....
.....
.....
.....

ใบประเมินความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	โทรสาร	ชื่อประธานกลุ่ม	ชื่อผู้กรอก	ตำแหน่ง
1	เครือข่ายองค์กรชุมชน คลองเตย	100/705 เคนะคลองเตย4 แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กทม.10110	01-6899071	-	นายบุญเสริม ทองภู	นายบุญเสริม ทองภู	ประธานเครือข่าย
2	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์	9/1 ม.5 ต.คลองถนน เขตสายไหม กทม.10220	02-5527975	-	นายมุกดา ดินม่วง	นางจรรยา ศิริ	สมาชิกชุมชน
3	เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน โชนบุรพา กทม.	20 หมู่บ้านเชื้อตรง แขวงคลองถนน เขตสาย ไหม กทม.10220	02-9722288	02-9721065	นางศศิธร กาญจนาท	นางศศิธร กาญจนาท	ประธานเครือข่าย
4	ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจ ชุมชนตำบลเมืองนะ	203 ม.4 ต.เมืองนะ อ.เวียงดาว จ.เชียงใหม่ 50170	-	-	นายอุดม อมัยม	นายอุดม อมัยม	ประธานศูนย์
5	กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง	24 ม.13 ต.จระเข้ อ.อุทอง จ.สุพรรณบุรี 71170	01-9244509	-	นางกัลยา เพียรธรรม	นางกัลยา เพียรธรรม	ประธานกลุ่ม
6	อมรินทร์เพื่อการผลิต ตำบลม่วงงาม	15/1 ม.8 ต.ม่วงงาม อ.เสนาให้ จ.สระบุรี	06-2573391	-	นายธงชัย ศรีสำแดง	นายธงชัย ศรีสำแดง	ประธานกลุ่ม
7	อินแปง	143/3 ท.8 บ้านบัว ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร	09-2754610	-	นายประหยัด โททุมพล	นายประหยัด โททุมพล	ประธานกลุ่ม

ใบประเมินความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	โทรสาร	ชื่อประธานกลุ่ม	ชื่อผู้กรอก	ตำแหน่ง
8	ประชาคมเกษตรพัฒนา(7 จังหวัดภาคอีสาน)	22 ถ.วงศ์คำภา อ.เมือง จ.มุกดาหาร 49000	042-612907	042-630622	นายสถาพร มณีโชติ	นายวิทยา ทุมณี	กรรมการฝ่ายวิชาการ
9	เกษตรทฤษฎีใหม่	55 ม.9 นนongสหของ ต.โพนงาม อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	042-636224	-	นางบัวเอียง ตรงดี	นางบัวเอียง ตรงดี	ประธานกลุ่ม
10	หอผ้าฝ้ายอ้อมสิริธรรมชาติ กลุ่มคำชะอีมีสุข	150 ม.1 บ้านคำชะอี ต.คำชะอี อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	042-636214	-	นายบุญท่าน ศุภวงศ์	นางวงศา สุวรรณไตร	เลขากลุ่ม
11	เกษตรอินทรีย์ จำกัด	52/1 ต.บ้านโนนแดงกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง นครราชสีมา	01-7899504	-	สุรพงษ์ ปฐมนิจโต	-	-
12	สหกรณ์ชุมชน	38/1 ม.2 ต.โนนจาน อ.กิ่งบัวลาย จ.นครราชสีมา	09-5750523	-	นายบรรยง แวงกุดเรือ	นายสุพัฒน์ชัย ไปแดน	เหรัญญิก
13	วิเทศชนบทเมืองบัว (อ.บัวใหญ่)	ม.4 ต.หนองแจ้งใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา 30120	044-462426	-	นายจันทร์แดง คำสือหาญ	นายปริญญา บุญญติสิน	ผู้ประสานงาน ชุดปฏิบัติการ เรียนรู้วิทยุชุมชน
14	เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและแนวคิดดวงใหญ่	3 ม.4 ต.ดอนอิม อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น	06-2222090	-	นายวิเทศย์ มงคลอินทร์	นายวิเทศย์ มงคลอินทร์	ประธานเครือข่าย
15	ศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	40/2 ม.2 ต.บ้านเกาะ อ.พรหมคีรี จ.นครศรีธรรมราช	075-338367	-	นายเรือง พุดละพันธ์	นางอมรรัตน์ เกื้อกาญจน์	เหรัญญิก

ใบประเมินความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	โทรสาร	ชื่อประธานกลุ่ม	ชื่อผู้กรอก	ตำแหน่ง
16	กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา- อาสาพัฒนาร่วมใจ (กัลแม)	109 ม.2 ต.ปกาไสย อ.เหินคสอง จ.กระบี่ .24/1 ม.2 ต.พุดินนา อ.คลองท่อม จ.กระบี่	09-5945141, 01-7286927, 075-643476	-	นางจันทร์ฉาย กามณี-นาง รตริณ มากผล	นางจันทร์ฉาย กามณี-นาง รตริณ มากผล	ประธานกลุ่ม
17	เครือข่าย จ. สงขลา	220/10 ม.2 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา 90130	074-431305, 074-434520	-	นายอิสมาแอล เทียบบวช	นายอิสมาแอล เทียบบวช	ประธาน
18	ชมรมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์โดยชุมชนเกาะ ยาว	38/21 ม.1 ต.เกาะยาวน้อย อ.เกาะยาว จ. พังงา 82160	076-597244	-	ไม่มีเฉพาะฝ่ายรับผิดชอบ งาน	สำเริง ราเชต	ประสานงานภายนอก

กลุ่มที่	ประเภทธุรกิจ	มีคณะกรรมการบริหารทำ										กลุ่มการผลิต		
		การผลิตต่างคนต่างผลิต		การขายต่างคนต่างขาย		หน้าที่ตัดสินใจ คุมการผลิต และการจำหน่าย		สมาชิกมีส่วนในการตัดสินใจ คณะกรรมการบริหาร		มีการร่วมลงทุนของสมาชิก				กลุ่ม
		ใช้	ไม่ใช้	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	
1	อุตสาหกรรมอาหาร(ข้าวสาร)		☆		☆	☆		☆		☆				
2	อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค(ข้าว) และกำลังหาเครื่องมือทำถ่านอัดแท่ง	☆		☆		☆		☆		☆				
3	ศูนย์กระจายสินค้าของสมาชิกในเครือข่าย	มีทั้ง 2 ส่วน		มีทั้ง 2 ส่วน		☆		☆		☆				
4	อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค(ข้าวสาร, พืช, ผัก, อาหารสัตว์, ปุ๋ยชีวภาพ)	☆			☆	☆		☆		☆				
5	อุตสาหกรรมสิ่งทอ (ผ้าทอหลัก หลายชนิด)		☆		☆		☆	☆		☆				
6	อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค (ข้าวสาร, ปลาแห้ง, ปลากระป๋อง, ศูนย์การเรียนรู้)		☆		☆	☆		☆		☆				
7	อุตสาหกรรมอาหาร(ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน)		☆		☆	☆		☆		☆				

กลุ่มที่	ประเภทธุรกิจ	มีคณะกรรมการบริหารทำ										กลุ่มการผลิด	
		การผลิดต่างคนต่างผลิด		การขายต่างคนต่างขาย		หน้าที่ตัดสินใจ คุมการผลิด และการจ่าย		สมาชิกมีส่วนในการคัดเลือก คณะกรรมการบริหาร		มีการร่วมลงทุนของสมาชิก			
		ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่		
8	อุตสาหกรรมอุปกรณ์บริโภค (แปรรูปผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าแฟชั่น สีสรรชาติ เครื่องใช้ในครัวเรือน) เกษตรผสมผสาน		☆		☆	☆		☆		☆			
9	อุตสาหกรรมอาหาร (แปรรูป ถนอมอาหาร)		☆		☆	☆		☆		☆			
10	อุตสาหกรรมสิ่งทอ (ผ้าฝ้ายทอมือ ผลิตภัณฑ์แปรรูป)		☆		☆	☆		☆		☆			
11	เกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพร น้ำลูกยอ		☆		☆	☆		☆		☆			
12	ร้านค้าชุมชน		☆		☆	☆		☆		☆			
13	วิสาหกิจชุมชน		☆		☆								
14	อุตสาหกรรมอาหาร , ปฏิรูปหรือปรับระบบกระบวนการทางความคิดชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้									☆			
15	กะปิ ปลาแห้ง กุ้งแห้ง ผักมด้อยมสีธรรมชาติ กัลยอบ ทุเรียนกวน ไวน์		☆		☆	☆		☆		☆			

กลุ่มที่	มีการแบ่งเงินปันผล/กำไรให้สมาชิก				คนในชุมชนสามารถสมัคร เป็นสมาชิกได้	จำนวนสมาชิก (ไม่รวมเครือข่าย)	ระบบกลุ่ม				ระบบบัตรเสียง		
	สมาชิก		ไม่สิทธิ				สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย	ไม่สนใจ	สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่									
1	☆		☆		☆	250		☆				☆	
2	☆		☆		☆	140		☆				☆	
3	☆		☆		☆	58		☆				☆	
4	☆		☆		☆	500 คน (11 หมู่บ้าน)		☆				☆	
5	☆		☆		☆	60		☆				☆	
6	☆		☆		☆	819							
7	☆		☆		☆	800		☆				☆	

กลุ่มที่	มีการแบ่งเงินปันผล/กำไรให้สมาชิก				คนในชุมชนสามารถสมัคร		จำนวนสมาชิก (ไม่รวมเครือข่าย)	ระบบกลุ่ม				ระบบบัตรลง		
	สมาชิก		ได้		ได้			สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย	ไม่สนใจ	สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่								
8	☆		☆				112					☆		
9	☆		☆				65	☆					☆	
10	☆		☆				91	☆					☆	
11	☆		☆				300	☆						☆
12	☆		☆				-	☆					☆	
13							-	☆					☆	
14	☆		☆				800				☆			☆
15	☆		☆				150	☆						☆

กลุ่มที่	มีการแบ่งเงินปันผล/กำไรให้สมาชิก				คนในชุมชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้		จำนวนสมาชิก (ไม่รวมเครือข่าย)	ระบบกลุ่ม				ระบบบัตรลง			
	ใช่		ไม่ใช่		ใช่			ไม่ใช่		สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย			
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	สนใจมาก	สนใจปานกลาง		สนใจน้อย	ไม่สนใจ				สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย
16	☆		☆		15-20	☆				☆					
17	☆		☆		-	☆				☆					
18					300					☆			☆		

กลุ่มที่	ไม่สนใจ	อื่นๆ	หลังการสัมมนาท่านมีความเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชน				ท่านสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใด			
			มาก	ปานกลาง	น้อย	ยังไม่เข้าใจ	สนใจ		ไม่สนใจเพราะ	ไม่แน่ใจเพราะ
							ใช้ในชุมชน	ใช้ระหว่างชุมชน		
1		-	☆					☆		-
2		-	☆					☆		-
3		สนใจระบบคู่มือ	☆					☆		
4		แลกเปลี่ยนสินค้า	☆				ทั้ง 2 อย่าง			-
5		สองอย่างผสมผสานกัน		☆				☆		
6		แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชน		☆			☆			
7		-		☆				☆		

กลุ่มที่	ไม่สนใจ	อื่นๆ	หลังการสัมมนาท่านมีความเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชน					ท่านสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใด		
			มาก	ปานกลาง	น้อย	ยังไม่เข้าใจ	สนใจ		ไม่สนใจเพราะ	ไม่แน่ใจเพราะ
							ใช้ในชุมชน	ใช้ระหว่างชุมชน		
8		-		☆			☆			
9		-		☆						☆
10		-	☆							ไม่ทราบจะได้งานเท่าไร
11		-	☆				☆			
12		-		☆			☆			
13		-	☆				☆			
14		-	☆					☆		
15		-	☆				☆			

กลุ่มที่	ไม่สนใจ	อื่นๆ	หลังการสัมมนาท่านมีความเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชน				ท่านสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใด		
			มาก	ปานกลาง	น้อย	ยังไม่เข้าใจ	สนใจ		ไม่สนใจเพราะ
							ใช้ในชุมชน	ใช้ระหว่างชุมชน	
16				☆			☆		
17			☆				☆		
18				☆					เพราะชุมชนต่างกัน

กลุ่มที่	ถ้ามีทุนวิจัยเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนท่าน อยากทำหรือไม่	ข้อเสนอแนะอื่นๆ
1	อยากทำ	ควรจัดระบบบริหารจัดการให้เป็นระบบมากกว่านี้ เนื้อหาและกิจกรรมไม่ความยาวมาก และ ต้องมีขั้นตอนการผ่อนคลายบ้าง
2	อยากทำ	อยากให้ทำเช่นนี้อีก แต่สมควรให้มีผู้ชมชนและผู้ติดตามเพิ่มขึ้นไม่ใช่เฉพาะผู้นำชุมชน
3	อยากทำในระดับเครือข่ายเพราะในทห.การ แลกเปลี่ยนภายในชุมชนคงเป็นไปได้ยาก เพราะภาวะแวดล้อมและการดำเนินชีวิตต่าง จากชนบท	การทำระบบแลกเปลี่ยนเงินชุมชนน่าจะทำได้ในภาคชนบทที่มีประชากรไม่มาก ในภาคเมือง จะต้องแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์เพราะมีสินค้าและความต้องการที่หลากหลาย โดยต้องมีการจัด การด้านการแลกเปลี่ยนเพื่อป้องกันปัญหา
4	สนใจโดยเตรียมความพร้อมของชุมชนใน เดือนที่ 1 และเริ่มปฏิบัติการในเดือนที่ 2	ควรมีการสัมมนาเช่นครั้งนี้ 3-4 เดือนต่อครั้ง เพื่อเชื่อมร้อยเครือข่ายธุรกิจระดับประเทศและ สรุปความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามโครงการของแต่ละกลุ่ม
5	ต้องการลองทำดู	ถ้ามีเอกสารรายละเอียดการใช้บุญ ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาคิดว่าจะได้ผลดีขึ้น
6	อยากทำเพื่อให้ประชาชนได้รู้จักตัวเองมาก ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาของตัวเองได้	
7	อยากทำ	

กลุ่มที่	ถ้ามีทุนวิจัยเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนแทน อยากทำหรือไม่	ข้อเสนอแนะอื่นๆ
8	อยากทำ	การสัมมนา มีระยะเวลานานเกินไปควรอยู่ระหว่าง 2 วัน
9	อยากทำ	
10	ทำแน่นอน	
11	อยากทำ	ก่อนที่จะมีการทำเงินตรงของชุมชนต้องมีการพิจารณาหรืออธิบายให้มีการเข้าใจผลดี-ผลเสีย ของชุมชนนั้นๆ
12	อยากทำเพราะทำให้คนในชุมชนรู้จักเอื้อ อาทรต่อกัน	
13	ทำได้	การจัดสัมมนายังมีเอกสารประกอบน้อยไป
14	อยากทำถ้ามีทุน เพราะกลุ่มก็ทำเรื่องนี้อยู่ แล้ว	ไม่มี ทางคณะวิจัยทำได้แล้ว คือ จัดสัมมนาเหมาะสมแล้วทำแบบประหยัดสุดประโยชน์สูง ทำได้เลย
15	อยากทำ	1. ควรนำผลจากการสัมมนาไปเผยแพร่โดยใช้สื่อ-เอกสาร ให้กลุ่มที่เข้าร่วมได้ทราบผลการ สัมมนา 2. ให้คณะลงไปจัดในพื้นที่ให้กับกลุ่มองค์กรที่มีความพร้อม 3. หากมีงบประมาณควร

กลุ่มที่	ถ้ามีทุนวิจัยเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนทาน อยากทำหรือไม่	ข้อเสนอแนะอื่นๆ
16	อยากทำ	อยากให้มีวิจัยลงไปให้ถึงกลุ่มชุมชนเพราะตัวแทนอาจนำเรื่องที่ทีมวิจัยให้ไปใช้ในชุมชนได้ ไม่ทุกเรื่อง และชุมชนคงไม่ยอมรับเพราะเป็นคนในพื้นที่และเป็นเรื่องแปลกใหม่ไม่เคยรู้มาก่อน ชุมชนยังยึดถือการปกครองแบบทางการสั่งมา
17	อยากทำ	ต้องการให้มีการจัดสัมมนาเรื่อยๆ เพราะจะได้ความรู้ความเข้าใจสามารถประยุกต์เข้ากับชุมชน ตนเองได้
18	ต้องกลับไปคุยกับที่กลุ่มก่อน	การประชุมและแลกเปลี่ยนวิถีชุมชน ดีมาก

ภาคผนวกที่ 1-10

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
1	นางมุกดา ตินม่วง	9/1 ม.5 คลองถนน สายใหม่ กทม.	02-5527975	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์
2	นางจรรยา ศิริ	9/5 ม.5 คลองถนน สายใหม่ กทม.	09-2149594	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์
3	นายบุญเสริม ทองภู	100/705 เคหะคลองเตย คลองเตย กทม.	01-6899071	เครือข่ายองค์กรชุมชนคลองเตย
4	นางศศิธร กาญจนทัต	20 หมู่บ้านชื่อตรง แขวงคลองถนน เขตสายใหม่ กทม.	02-9722288	เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน ไทบรูพา กทม.
5	นายธัชชัย ศรีลำแดง	15/1 ม.8 บ้านโคก ต.ม่วงงาม อ.เส้าไห้ จ.สระบุรี	06-2573391	กลุ่มออมทรัพย์ม่วงงาม
6	นายสมัยน ทองชุม	2 ม.8 ต.ม่วงงาม อ.เส้าไห้ จ.สระบุรี		กลุ่มออมทรัพย์ม่วงงาม
7	นางจารวรรณ กสิพิรุณ	331/31 ถ.พระยาพิชัย อ.เมือง จ.สระบุรี	01-2918139	เครือข่ายจ.สระบุรี
8	นายเจริญ ศรีเมฆ	3/2 ม.8 นนongแก จ.สระบุรี	09-2419857	เครือข่ายสระบุรี
9	นางกัลยา เที่ยงธรรม	24 ม.13 ต.จะเข้สามพัน อ.อุทัย จ.สุพรรณบุรี	01-9244509	กลุ่มทอผ้าวังทอง
10	น.ส.ดวงตา ปทุมสูติ	35 ม.13 ต.จะเข้สามพัน อ.อุทัย จ.สุพรรณบุรี		กลุ่มทอผ้าวังทอง
11	นายชูชีพ เดชอาจ	24 ม.7 ต.หนองกรด อ.เมือง จ.นครสวรรค์	01-2809323	เยาวชนปลาเสือตอ
12	นางนันทิพย์ ยิ่งสุข	32/24 ต.โคกหม้อ อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์		เอกชนสตรีอาสา
13	นายอุดม อมัยม	203 ม.4 ต.เมืองนะ อ.เวียงดาว จ.เชียงใหม่		ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชน
14	นายวัฒนา กลางปทุมย์	8 ม.4 ต.เมืองนะ อ.เวียงดาว จ.เชียงใหม่		ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชน
15	นายวิฑูรย์ มงคลอินทร์	3 ม.4 ต.คอนนิม อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น	06-2222090	เครือข่ายกองทุนทางปัญญา
16	นายสุทธิ ชาดง	3 ม.4 ต.คอนนิม อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น	06-2222090	เครือข่ายกองทุนทางปัญญา
17	นางบัวเอียง ตรงดี	55 ม.9 บ้านหนองสระพระ จ.มุกดาหาร	042-636224	กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่แปะรูป
18	นางใบศรี กุลวงศ์	89 ม.4 บ้านคำชะอี จ.มุกดาหาร	042-636224	กลุ่มแปะรูปผ้าฝ้าย
19	นางวงศา สุวรรณไตรย์	119 ม.4 บ้านคำชะอี อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	042-635214	กลุ่มทอผ้าฝ้ายคำชะอีมัสย

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
20	นายประยัด โตทุมพล	149/7 ม.8 บ.บัว ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร	09-2754610	กลุ่มเกษตรกรสวนอินแปลง
21	นายมนัส มั่นจำกลาง	64/1 ม.9 ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	06-6487149	
22	นายเจริญ ปักสันเทียะ	52 ต.เมือง อ.โคกสูง จ.นครราชสีมา		
23	นายสุพัฒน์ชัย ไปแคน	172 ม.2 ในคู ในถนน กิ่งอ.บัวลาย จ.นครราชสีมา	044-233944	
24	นายปริญญา บัญญัติสิน	66 ถ.เทศบาล 8 ต.บัวใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	044-462426	กลุ่มบ้าน
25	นายอรยง แกกุดเรือ	38/1 ม.2 ต.โนนจาน อ.บัวลาย จ.นครราชสีมา	01-5750523	กลุ่มบ้าน
26	นายเฉลิมสุข สะอ้อนรัมย์	88/1 ต.โคกลำอ. ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		กลุ่มโอได้น้อย
27	นายทวี สะเทินรัมย์	64 ม.13 ต.โคกสะอาด อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		กลุ่มโอได้น้อย
28	นายศฤง แก้วเลื่อน	152/3 ม.4 ต.โคกลำอ. ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		กลุ่มโอได้น้อย
29	นายผาย สร้อยตระกูล	158 ม.4 ต.โคกลำอ. ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์	09-5827325	กลุ่มโอได้น้อยปราชญ์ชาวบ้านอีสาน
30	นายพนมไพร พรพุทธิ	60 ม.4 ต.โคกสูง อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ	01-7300149	กลุ่มชัยภูมิ
31	นายเสว สุวรรณดี	29 ม.3 หมอขาม อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ	09-9487570	กลุ่มชัยภูมิ
32	นายบุญม ดวงจินดา	71 ม.8 หมอสงครแพง จ.ชัยภูมิ		กลุ่มชัยภูมิ
33	นายทองใบ นามต้นทอง	14 ม.2 ต.ห้วยบง จ.ชัยภูมิ		กลุ่มชัยภูมิ
34	นางจรัสศรี มาตีสุนทรดิษฐ์	15 ม.11 บ้านหนองไม้งาม ต.ห้วยบง จ.ชัยภูมิ	09-8286754	ศูนย์เรียนรู้ ต.ห้วยบง
35	นายสมศักดิ์ ไชเย็น	213/4 ม.4 ต.ห้วยบง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ	01-2580976	ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน
36	นายอวิชัย จันทาทิมพ์	13 บ้านหนองชุมแสง จ.ชัยภูมิ		กลุ่มชัยภูมิ
37	นางอุดม เฌงอก	158 ม.2 บ้านหนองแหน ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ	01-4703269	ศูนย์เรียนรู้ ต.ห้วยบง
38	นางจันทร์เพ็ญ นิยมพงษ์	133 ม.2 บ้านหนองแหน ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ		ศูนย์เรียนรู้ ต.ห้วยบง
39	นางมมเพ็ญ พันธุ์สวัสดิ์	92 บ้านหนองแหน ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ		ศูนย์เรียนรู้ ต.ห้วยบง
40	นายวิมล คุณทรัพย์	55 ม.4 ต.เก่าใต้ อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ	01-2050076	เครือข่ายกองทุนทางปัญญา

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
41	นายเฉลิมศักดิ์ ถนอมสิทธิ์	109 ม.10 ต.ธัญญา จ.กาฬสินธุ์	09-7146525	เครือข่ายเกษตรผสมผสาน
42	นายคำดวง ไชยศรี			ศูนย์ประสานงานเกษตรผสมผสาน(ประชาคมเกษตร 7 จังหวัด)
43	นายสุทิน โล่ห์นตา			กลุ่มเครือข่าย 7 จังหวัดนครพนม
44	นายสุนทร วิโย			กลุ่มเครือข่าย 7 จังหวัดนครพนม
45	นางจันทิมา กาญจน์	109 ม.2 ต.ปากสวาย อ.เหินซอ อ.กระบี่	09-5945141	เครือข่ายสหกรณ์การเกษตร(ประชาคมเกษตร 7 จังหวัด)
46	นางสริน มาภณ	24/1 ม.2 ต.พุดินนา อ.คลองท่อม จ.กระบี่	01-7286127	เครือข่ายสหกรณ์การเกษตร(ประชาคมเกษตร 7 จังหวัด)
47	นายวิรัตน์ ตริยศิริ	192 ม.9 ต.กำโลน อ.สามชัย จ.นครราชสีมา	09-9086427	ศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจ
48	นางอมรรัตน์ เกื้อกาญจน์	40/1 ม.2 ต.บ้านเกาะ อ.พรหมคีรี จ.นครศรีธรรมราช	01-0915129	กลุ่มแม่บ้านสวนจันทร์ศรี
49	นายถาวร จุลเสถ	23 ถนน ต.ในเมือง จ.นครราชสีมา	075-320503	ธนาคารหมู่บ้าน
50	น.ส.มลทิพย์ ชิตมณี	50/2 ม.3 ต.ทุ่งคำ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	074-434520	กลุ่มดอกไม้อย่างพารา
51	นายอิสมาแอล เขียวขาว	25/1 ม.2 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา	074-431305	กลุ่มผู้ผลิตกรรณ
52	นายดุสิต บุตรี	32 ม.1 ต.เกาะยาวน้อย จ.พังงา	01-0895413	ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
53	นายสำเริง ราชด	38/21 ม.1 ต.เกาะยาวน้อย จ.พังงา	076-597244	ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
54	นายปรีดี ศรีวงอุไร	26 ม.1 ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		กลุ่มกุตุบ
55	นายวิทยา ทุมณี	93/1 บ้านกุดน้ำใส อ.กุตุบ จ.ยโสธร	09-6253754	การเกษตรแบบผสมผสาน
56	นายจันทร์ แก่นจำปา	ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		
57	นายฉัตรชัย	ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		
58	นายไธ ทอมน้อย	ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		
59	นางดวงใจ ทอมน้อย	53 ม.8 ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		
60	นางสาวเจน	บ้านสันติสุข ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร	09-0370094	CUSO
61	นายเลาะ ศรียันตะ	15 ม.1 ต.นาโหล อ.กุตุบ จ.ยโสธร		

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
62	นายบุญล้วน พันธุ์เลิศ	107 ม.6 โคกกลาง อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
63	นายสมดี ทองน้อย	53 ม.8 ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
64	นายสมอง สมนึก	อ.เมือง จ.ยโสธร		
65	นายสมจิตร์ วงษ์แก้ว	118 บ.โคกกลาง อ.ทรายมูล จ.ยโสธร		กลุ่มชมรมรักธรรมชาติ
66	นายละคร พันธุ์เลิศ	ม.6 บ้านโคกกลาง อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มชมรมรักธรรมชาติ
67	นายคำแหง มากขาว	บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มชมรมรักธรรมชาติ
68	นายสมร ศรีมนตะ	หนองผือน้อย อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มชมรมรักธรรมชาติ
69	นางสำลี แก่นจำปา	บ้านกุดหิน อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มเกษตรอินทรีย์
70	นางทองคำ ทองน้อย	บ.ท่าลาด อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มสมุนไพร
71	นางพรมมา ศรีมนตะ	บ.ท่าลาด อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มสมุนไพร
72	นางพูน แก่นจำปา	บ้านกุดหิน อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มเกษตรอินทรีย์
73	นางทองศรี เวทวนรักษ์	บ้านกุดหิน อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มเกษตรอินทรีย์
74	นายจิรายุ สังฆะมณี			
75	นายสมนึก เสาร์ทอง	22/1 บ้านสันติสุข ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มบ้านสันติสุข
76	นายประวิตร ศรีเมือง	149 ม.11 อ.เมือง จ.ยโสธร	01-3934917	เศรษฐกิจชุมชน จ.ยโสธร
77	นายจิรวัฒน์ แสงสุวรรณ	57 ม.2 ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มชมรมรักธรรมชาติ
78	นายสมบัติ ผังดี	357 ม.8 อ.กุดชุม จ.ยโสธร	045-709224	
79	นายทองจันทร์ ป่องเขต	ม.3 ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
80	นายสว่าง ศรีมนตะ	16 ม.11 บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
81	นายสมพร ทองน้อย	12 ม.11 บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
82	นายทองคำ แก่นจำปา	5 ม.8 ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
83	นายเลิศชัย	23 ม.7 ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร	045-716514	
84	นายสมนึก พานิชกุล	ต.ไผ่ อ.ทรายมูล จ.ยโสธร		
85	นายเฉลิม จันทะคาม	ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		โรงเรียนมัธยมศึกษาต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร
86	นายพันธ์ ลัดดาภา	ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		กลุ่มยุวกุดชุม จ.ยโสธร
87	นายสีล ศรีมั่นคงะ	ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
88	นายเจริญ ศรีมั่นคงะ	ต.นาโผ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		
89	น.ส.พุดณิ กางก้น	17 ม.พหลโยธินมอส์ฟ.ช. 19/1 จตุจักร กทม.	02-5133031	CUSO
90	นายธวัชชัย โตสิตระกุล	329 ถ.จันทร์ กทม.	09-7775860	มูลนิธิสลายโยแผ่นดิน
91	นายเวียงชัย ศรีวิพัฒน์		01-9550642	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ
92	นายสมนึก พัลแพ		09-4217866	พัฒนาการจังหวัด
93	นายชัชวาล แก้วแสน	25 ซ.เทศบาล 11 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ยโสธร		พัฒนาชุมชน
94	รตอ. ถวิล หลักหาญ	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร	045-789099	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร
95	ดต. พิชิต นิราพันธ์	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร	09-5818151	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร
96	นายณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ	ต.บ้านนาขมิ้นภูพระนคร	01-5626711	ที่ปรึกษาเครือข่ายเศรษฐกิจไซเบอร์พา
97	พตอ. วิโรจน์ พานิชผล	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร	045-789090	ต.อ.กุดชุม จ.ยโสธร

ภาคผนวกที่ 2-1

**กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2
และการเตรียมการ**

โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2

ณ วัดมะกรูด ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

วันที่ 3-4 พฤษภาคม 2546

ผู้เข้าร่วมสัมมนา : ประมาณ 100 คน

ตัวแทนชุมชน 30 กลุ่ม 60 คน

นักวิจัย 30 คน

ที่ปรึกษาโครงการ 10 คน

วัตถุประสงค์ของการสัมมนา

1. เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ได้นำเสนอสภาพและความต้องการของชุมชน ที่เชื่อมโยงกับความ ต้องการให้มีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนหรือความสนใจที่มีต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
2. เพื่อให้กลุ่มประมาณ 10 กลุ่ม นำร่องได้นำเสนอรูปแบบระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่ สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการชุมชน

กำหนดการ

วันเสาร์ที่ 3 พฤษภาคม 2546

08.30 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.45 น.	เปิดการสัมมนา ซึ่งแจ้งการดำเนินงานที่ต่อเนื่องจากการสัมมนาที่ กุดชุมและวัตถุประสงค์ของการสัมมนาในครั้งนี้ โดย ศ.ดร.อภิชัย พันธุเสน
09.45 - 10.30 น.	นำเสนอระบบแลกเปลี่ยนชุมชนระบบต่างๆ ที่มีอยู่ในต่างประเทศ โดย ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 - 11.00 น.	ชมวิดิทัศน์เรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในต่างประเทศและ วิดิทัศน์ของโครงการ
11.00 - 12.00 น.	ตัวแทนกุดชุมนำเสนอความก้าวหน้าของระบบบุญกุดชุม
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 13.15 น.	เสนอความก้าวหน้าของการวิจัยภาคสนาม
13.15 - 15.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม (กลุ่มย่อยละ 8-10 กลุ่มธุรกิจชุมชน ในกลุ่มย่อยมีกลุ่มนำร่อง 3-4 กลุ่ม) นำเสนอความก้าวหน้า 1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน: ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการ 2. ผลการสำรวจรายรับรายจ่ายครัวเรือน 3. รูปแบบระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่คิดว่าจะเป็นไปได้และเหมาะสมกับชุมชน
15.30 - 15.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
15.45 - 17.00 น.	แบ่งกลุ่มย่อยนำเสนอความก้าวหน้า (ต่อ)
17.00 - 18.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็น

วันอาทิตย์ที่ 4 พฤษภาคม 2546

07.30 - 08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 - 10.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อยนำเสนอความก้าวหน้า (ต่อ)
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 - 12.00 น.	แบ่งกลุ่มย่อยนำเสนอความก้าวหน้า (ต่อ)
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	สรุปผลการสัมมนา และชี้แจงการวิจัยขั้นต่อไป
14.00 - 15.00 น.	เขียนชมกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์มีวังงาม เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน

อภิชัย พันธเสน

สิ่งที่อยากนำเสนอคือ การที่เราพยายามจะให้ชาวบ้านสามารถจะอยู่ได้ด้วยตนเองในระยะยาว ชาวบ้านจะสามารถดำเนินชีวิตอย่างสุขสบายตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะที่เรื่องธุรกิจชุมชนและการตลาดจะเป็นผลพลอยได้ตามมา ซึ่งจะสร้างความมั่นคงให้ชุมชนต่างๆ ถ้ามีการเน้นการผลิตเพื่อชุมชนและส่งขายสินค้าที่เหลือในภายหลัง ชาวบ้านก็จะอยู่ได้ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆที่มีความสำคัญ คือเรื่องของสื่อที่ยังเป็นอุปสรรค เนื่องจากชาวบ้านไม่มีสื่อเป็นของตนเองจึงทำให้ไม่สามารถรวมตัวกันได้ และชุมชนมีแนวโน้มที่จะเป็นบริโภคนิยม

จากการที่ไม่มีสื่อเป็นของตนเอง ถึงจะมีรายได้เพิ่มขึ้นก็อาจจะรั่วไหลออกข้างนอกได้ จากตัวอย่างที่เราเห็นวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ก่อนหน้านั้นก็จะมีการพูดถึงการแปลงทรัพย์สินให้เป็นทุน แทนที่จะใช้พระราชดำริแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพราะนอกจากที่ดินที่จะแปลงเป็นทุนได้แล้ว อะไรก็ตามที่เป็นทรัพย์สินก็สามารถที่จะแปลงเป็นทุนได้ โดยการกู้เงิน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้กู้เงินข้างนอกมาใช้ ฉะนั้นเมื่อไปกู้เงินจากใครมาก็แล้วแต่ เขาก็แค่ให้ตัวเลขนั้นมา แล้วเราก็เอาตัวเลขไปพร้อมกับดอกเบี้ย (ซึ่งก็คือตัวเลขที่เพิ่มขึ้น)

ฉะนั้นถ้าเรามีทั้งแรงงานและทรัพยากรแล้วก็ใช้กันเองก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งคนกลาง นี่คือการที่เราพยายามที่จะทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเอง และก็คือความคิดที่โครงการวิจัยฯ พยายามจะเผยแพร่

จากการประชุมครั้งที่ 1 ที่ถูกชุม กรณีที่น่าสนใจคือ ท่านผู้กำกับการตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอกุดชุม ได้ให้เกียรติเข้าร่วมสัมมนาและตอบคำถามที่ทางโครงการฯถามในประเด็นที่ว่า สิ่งที่เรากำลังทำอยู่นั้นผิดกฎหมายหรือไม่ ท่านผู้กำกับฯตอบว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นสิ่งที่ดีนำไปสู่การสนับสนุน ซึ่งหลังจากนั้นก็ไม่มีใครคุกคามชาวบ้านอีก

เพราะฉะนั้นก็หมายความว่า ที่ถูกชุมสามารถจะทำได้เต็มที่ ท่านผู้กำกับบอกว่าการใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนขึ้นอยู่กับศักยภาพที่แท้จริงของเขาวouldจะสามารถที่จะทำได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งเราก็เข้าใจว่ามันคงจะเป็นเรื่องที่ไม่ยากนัก แต่ความเป็นจริงมันค่อนข้างจะยากสำหรับประเทศไทย เพราะสิ่งที่เราพยายามจะทำก็คือการล้อมคอกก่อนวัวหาย เมื่อพยายามล้อมคอกก่อนวัวหาย คนไม่รู้ว่าวัวมันจะหายได้ด้วยวิธีใด เพราะฉะนั้นก็เลยมีปัญหาค่อนข้างมาก ถ้าวัวหายแล้วมาล้อมคอกจะเข้าใจได้ง่าย กว่าเราล้อมคอกก่อนวัวหาย เพราะจากการศึกษากรณีต่างประเทศก็มีอยู่ 2 ประเทศที่ระบบชุมชนเข้มแข็งคือ ระบบของเม็กซิโกและอาเจนติน่า ซึ่งทั้ง 2 ประเทศนี้ ระบบเงินตราของประเทศนั้น

ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เพราะระบบเงินตราไม่มีมูลค่าและไม่เป็นที่ยอมรับนับถือ แต่กลับมีการยอมรับเรื่องเงินตราชุมชนให้อามาแลกเปลี่ยนและเสียดาชิได้ เพราะฉะนั้นก็หมายความว่าระบบเงินตราชุมชนนั้นดีกว่าเงินตราของประเทศ คร. วิเลียม แม็คเคลลี ซึ่งเคยเป็นเจ้าหน้าที่ของธนาคารโลก และเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขาก็ไม่เคยเห็นประเทศไทยที่มีการลดค่าเงินแล้วค่าเงินได้ลดจริงๆเหมือนอย่างประเทศไทย พอลดมาราคาสินค้าก็ยังทรงตัวเหมือนอย่างเดิม แต่สำหรับคนจากต่างประเทศ เวลาเข้ามาประเทศไทยก็จะซื้อของได้มากกว่าเดิมถึง 2 เท่าแต่ในต่างประเทศเวลารัฐบาล ลดค่าเงิน ก็ได้เพิ่มธนบัตรเข้าไปอีกเพราะฉะนั้นราคาสินค้าทั่วไปก็จะไม่ลด เพราะรัฐบาลจะพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น แต่ของไทยจะไม่มีผลกระทบเพราะรัฐบาลมีวินัยทางการเงิน ยกเว้นผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศ ก็จะรู้สึกว่สินค้ต่างประเทศมีราคาแพง แต่พวกนี้ไม่ใช่คนส่วนใหญ่ของประเทศ และคนพวกนี้ ก็ยังต้องใช้เงินอยู่ เวลาที่เราไปอธิบายความคิดนี้กับชาวบ้านมันยากที่จะทำความเข้าใจ เพราะไม่เห็นผลชัดเจน สาเหตุข้อที่สองที่ชุมชนมีความสนใจและพร้อมที่จะเริ่มต้นโดยการเริ่มจับกลุ่มกัน 10 คนขึ้นไป แต่สิ่งที่ได้พยายามบอกกับทุกคนโดยเฉพาะคนที่จะมาร่วมโครงการ ไม่ควรจะมาร่วมในฐานะที่อยากได้อะไร แต่มาร่วมในฐานะที่จะทำอะไรให้คนอื่น และเมื่อทุกคนคิดอย่างเดียวกัน ผลประโยชน์ก็มาอยู่กั้บเราในทางอ้อม ทำไมต้องบอกแบบนี้ ก็เพราะถ้าทุกคนเข้ามาโดยต้องการอะไรพร้อมๆกัน ระบบมันก็พัง เพราะฉะนั้นก็ต้องมีความคิดที่เหมือนกัน แต่ชุมชนที่ได้ไปเห็นเขาเป็นชุมชนมุสลิม เขาก็สามารถจะทำได้

ในกรณีที่เราเป็นแม่บ้าน ปกติเราก็ต้องเลี้ยงลูกและซื้อกับข้าว ทำหน้าที่ซักผ้ารีดผ้าบางบ้านทำกับข้าว บางบ้านเอาเด็กไปเลี้ยงก็จะช่วยแบ่งงานกันได้ การแบ่งงานก็ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่าแล้วมาแลกเปลี่ยนบริการกัน แต่เดิมก็คิดกันว่า ร้านกล้วยแขก ร้านกล้วยเตี๋ยมาแลกเปลี่ยนค้ากัน งานที่เราไม่เคยคิดจะทำ เราก็สามารถที่จะทำกันได้ แล้วมาแลกเปลี่ยนกัน นี่คือประเด็นที่อยากจะฝากเอาไว้ ลองไปช่วยกันคิด

รายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ปัทมาวดี โพนนุกูล ชูชุกิ

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 27-29 มกราคม 2546 ที่หมู่บ้านสันติสุข ตำบลนาโสี อำเภอกุดชุม จังหวดยโสธร อันเป็นที่ตั้งของกลุ่มแลกเปลี่ยนชุมชนกุดชุม ซึ่งเป็นชุมชนแรกในประเทศไทยที่มีการจัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนโดยใช้บัตรแลกเปลี่ยนที่เรียกว่า “บุญกุดชุม”

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 เป็นการพบกันครั้งแรกของผู้มีส่วนร่วมในโครงการทุกฝ่าย การประชุมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักวิจัยและตัวแทนชุมชนได้พบปะ ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน และใช้กรณีของกุดชุมเป็นตัวอย่างหนึ่งของระบบ

รูปแบบของการประชุมประกอบด้วยการบรรยายโดยนักวิจัยในหัวข้อ “ทำไมต้องมีระบบแลกเปลี่ยนชุมชน” และ “ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในต่างประเทศ” การเสวนาเรื่อง “ระบบแลกเปลี่ยนบุญกุดชุม” โดยคณะทำงานบุญกุดชุม นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญเรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศญี่ปุ่น และอาสาสมัครจากแคนาดาบรรยายและแสดงความคิดเห็นด้วย

ชุมชนและกลุ่มธุรกิจชุมชนต่างๆมีส่วนร่วมในการสัมมนา คือ มีการสัมมนากลุ่มย่อยของกลุ่มธุรกิจชุมชนต่างๆในประเด็น “ระบบเงินตราชุมชนคืออะไร และ เงินบาทและเงินตราชุมชนต่างกันอย่างไร” การเล่นเกมบทบาทสมมติเกี่ยวกับระบบธนาคาร ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบบัตรลงตัวเลข ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบคูโปง การจัดตลาดนัดชุมชนและการทดลองใช้ “บุญกุดชุม”

นอกจากนี้ยังมีการเล่าประสบการณ์ชุมชนของผู้นำชุมชนต่างๆ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดบ้านลาด และผู้นำจากหมู่บ้านโสกกะชุม ผู้นำกลุ่มอินแปง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลม่วงงาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนภูพาน ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเกาะขาวน้อย และกลุ่มอีโต้น้อย

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1

จากกลุ่มที่เข้าร่วม 24 กลุ่ม คอบแบบสอบถาม 18 กลุ่ม พบว่ากว่ากลุ่มกว่าครึ่งหนึ่งมีความเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นมากหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มที่สนใจระบบแลกเปลี่ยนที่ใช้ในชุมชน (เช่นระบบคูโปง ระบบบุญกุดชุม) 9 กลุ่ม ใช้ระหว่างชุมชน

(เช่น ระบบบัตรชุมชน) 7 กลุ่ม และไม่แน่ใจ 3 กลุ่ม การที่มีกลุ่มที่สนใจระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมาก อาจเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ต้องการซื้อวัตถุดิบ หรือขายสินค้ากับภายนอก

ผลการสำรวจความเข้าใจและความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนหลังการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 (27-29 ม.ค.46) ของกลุ่มธุรกิจชุมชน

จำนวนสมาชิกในกลุ่ม (คน)	ความเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชน หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ			ความสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชน		
	มาก	ปานกลาง	น้อย หรือไม่ เข้าใจ	สนใจ ระบบ แลกเปลี่ยน ในชุมชน	สนใจ ระบบ แลกเปลี่ยน ระหว่าง ชุมชน	ไม่สนใจ/ ไม่แน่ใจ
10-100	2	3	-	1	2	2
101-200	2	1	-	2	1	
201-300	2	1	-	1	1	1
มากกว่า300	2	2	-	2*	3*	
ไม่ระบุ	2	1	-	3		
รวม	10	8	-	9	7	3

หมายเหตุ: * นับซ้ำ (ผู้สนใจทั้ง 2 ระบบ) มี 1 กลุ่ม

ที่มา: จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

ผลการเล่นบทบาทสมมติเพื่อทดลองใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

1. ระบบธนาคาร การเล่นเกมนี้ ทำให้ผู้เล่นเข้าใจถึงระบบเงินตราที่หมุนเวียนอยู่ในชีวิตประจำวัน เข้าใจการสร้างเงินในบัญชีของระบบเศรษฐกิจ เห็นข้อดีของการใช้ระบบเงินตรา คือ มีความคล่องตัวในการแลกเปลี่ยน ทำให้ระบบเศรษฐกิจในหมุนเวียนได้ แต่ก็เห็นข้อจำกัดคือ หากชุมชนใดไม่มีเงิน ก็จะเกิดการหยุดชะงักของการแลกเปลี่ยนและการผลิต การมีดอกเบี้ยจะทำให้ผู้ออมได้รับรายได้เพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ย ในขณะที่ผู้กู้ต้องทำงานหนักขึ้น ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปคืนเป็นดอกเบี้ย ผู้เล่นจะเห็นว่า ตัวเงินจริงๆ อาจจะน้อยกว่าตัวเลขเงินฝากในบัญชีธนาคาร ดังนั้นหากผู้ฝาก

ถอนเงินพร้อมๆกัน ธนาคารก็จะไม่สามารถนำเงินมาคืนผู้ฝากได้ ทำให้ธนาคารประสบปัญหา เกมดังกล่าว เล่นได้ง่าย ใช้เวลาสั้น และเข้าใจง่าย

2. ระบบบัตรแบบลงตัวเลข มีการปรับระบบแลกเปลี่ยนของผู้เล่นมาใช้ในการเล่นเกมโดยใช้ชื่อ “บัตรเฮง” ผู้เล่นสามารถระบุมูลค่าของบัตรได้เองโดยการกรอกตัวเลขมูลค่า ระบุวันที่แลกเปลี่ยน สินค้าที่แลกเปลี่ยน ชื่อผู้ให้บัตร (ได้รับสินค้าหรือบริการ) และชื่อผู้รับบัตร (ให้หรือจำหน่ายสินค้าหรือบริการ) ระบบดังกล่าวง่ายในการจัดการเพราะหน่วยงานกลางของกลุ่มทำหน้าที่เพียงผลิตบัตรแลกเปลี่ยน โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงจำนวนบัตรที่ผลิต และมีลักษณะการใช้คล้ายเช็คธนาคาร ทำให้สมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนที่เคยใช้เช็คลงตัวเลขเข้าใจระบบดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว แต่สำหรับบุคคลทั่วไปที่ไม่ถนัดในการเขียนหรือไม่เคยใช้เช็ค ในตอนแรก อาจรู้สึกว่าการระบบดังกล่าวยากในการทำความเข้าใจและยุ่งยากในการเขียนหรือจดบันทึกรายการ ในการปฏิบัติจริง ความไว้วางใจต่อผู้ออกบัตรจะเป็นประเด็นสำคัญ เพราะหากผู้ออกบัตรไม่เป็นที่เชื่อถือของสมาชิกแล้ว ก็จะไม่มีการรับบัตรของเขา กรณีนี้ต่างกับระบบเงินตราจากธนาคารกลาง ซึ่งผู้รับธนบัตรจะไม่สนใจว่ารับธนบัตรมาจากใครตราใบที่ธนบัตรนั้นใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

เกมระบบบัตรชุมชนจะแสดงให้เห็นว่า ในระยะยาว ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนสามารถเหนี่ยวนำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการผลิตภายในชุมชนได้ โดยสมาชิกจะพยายามผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชนมากขึ้น

3. ระบบคูปอง เป็นระบบที่มีหน่วยงานกลางของชุมชนพิมพ์คูปองออกมาใช้โดยคูปอง 1 ใบจะมีค่าที่แน่นอน เช่น อาจเทียบเท่ากับแรงงาน 1 ชั่วโมง หรือ เงิน 1 บาท หรือกล้วย 1 หวี ผู้เล่นเกมดังกล่าวจะเห็นว่า หากสมาชิกในชุมชนยอมรับการใช้คูปองของชุมชน และสามารถใช้คูปองแทนเงินบาท หรือใช้คูปองร่วมกับเงินบาทได้ สมาชิกก็จะมีเงินบาทเหลือไปใช้หนี้ คูปองซึ่งเป็นเสมือนเงินตราชุมชนจะไม่ไหลออกไปสู่ภายนอกชุมชน ในระยะยาวแล้ว เศรษฐกิจชุมชนจะเข้มแข็งขึ้น

สิ่งที่ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน (ไม่ว่าจะเป็นระบบบัตรแลกเปลี่ยนที่เขียนมูลค่าเอง หรือคูปองที่แต่ละใบมีมูลค่าแน่นอน) มีลักษณะเหมือนกัน คือ ต้องรู้ข้อมูลว่าสมาชิกคนใดผลิตสินค้าอะไร การมีบอร์ดข้อมูล หรือการประชุม หรือการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ชุมชน เสียงตามสาย วิทยุชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้แต่ละระบบต่างก็มีผลต่อการออมเงินบาท ส่วนรูปแบบแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมของแต่ละชุมชนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน ลักษณะทางสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ

4. การทดลองใช้บุญกุศล

ในตอนเข้าก่อนการเริ่มประชุม ชุมชนกุศุมได้จัดตลาดนัดชุมชนในหมู่บ้านเพื่อให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้ทดลองใช้บุญกุศล ในขั้นต้นคณะกรรมการบุญกุศลได้แจกบุญกุศลให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนหนึ่งเพื่อทดลองใช้ โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้รับบุญกุศลห้ามนำบุญออกนอกชุมชน เหตุผลหนึ่งเนื่องจากการนำบุญกุศลออกไปใช้นอกพื้นที่จะขัดกับข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทยและขัดกับข้อตกลงของสมาชิกบุญกุศลเองที่ห้ามการใช้นอกพื้นที่ และจะต้องมีการนำบุญที่ได้รับในเบื้องต้นคืนแก่กรรมการภายในระยะเวลาที่กำหนด

การใช้บุญกุศล ใช้สะดวกเนื่องจากแต่ละใบกำหนดมูลค่าเท่ากับหนึ่งบุญ ดังนั้น จึงขึ้นกับการตกลงและความพอใจระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายว่า จะขายกี่บาท กี่บุญ การใช้บุญจึงเป็นเสมือนส่วนลดเงินบาทที่ให้กับผู้ซื้อ สินค้าที่สมาชิกชุมชนกุศุมนำมาขายในตลาดนัด ส่วนใหญ่คือสินค้าที่ผลิตเองในชุมชนหรือมีอยู่ในชุมชน เช่น มะขาม คื่นหอย ผักทอด ยาพื้นบ้าน ไข่เค็ม บางรายทำอาหารหรือขนมมาขาย รายที่ทำอาหารมาและขายดีในวันแรก จะทำอาหารมาเพิ่มในวันที่สอง สินค้าบางอย่างที่มีผู้ซื้อถาวรถึงแม้ไม่มีสินค้าในวันแรก ก็จะมีการนำมาวางขายในวันที่สอง แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ

ในที่นั้น มีพ่อค้าจากนอกพื้นที่นำอาหารว่างมาขายแต่ไม่ยินดีรับบุญกุศล ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมบางรายเกิดข้อสงสัย อันที่จริงแล้วเป็นเรื่องปกติที่ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะใช้จำกัดเฉพาะสมาชิกที่ยอมรับในระบบ ซึ่งในกรณีชุมชนกุศุม มีสมาชิกบุญ 25 ครอบครัว จากครัวเรือนทั้งหมู่บ้านกว่า 30 ครัวเรือน

เนื่องจากการต้องมีการนำบุญไปคืนแก่คณะกรรมการบุญ ผู้เข้าร่วมประชุมจากนอกพื้นที่ซึ่งเป็นผู้รับบุญและใช้จ่ายบุญไปแล้วจึงต้องหาวิธีนำบุญกลับคืนมา สิ่งที่สามารถทำได้ คือ การนำสิ่งของตนออกมาแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้เงินบุญกลับคืนมา สินค้าที่นำมาแลกจึงเป็นสินค้านอกชุมชนที่น่าดึงดูดมาแล้วนำมาขายในราคาพิเศษ เช่น ขนมขบเคี้ยว แอปเปิ้ล เสื้อผ้า เครื่องใช้ เทปเพลง ผู้ซื้อจะมีทั้งสมาชิกชุมชนกุศุม และสมาชิกภายนอก

ในตอนสุดท้ายก่อนสิ้นสุดการประชุม ได้มีสมาชิกบุญกุศุมถามว่า บุญที่เขาใช้ซื้อเทปเพลงจากผู้เข้าร่วมประชุมจากภายนอกนั้นได้ถูกส่งคืนให้แก่กรรมการบุญหรือไม่ ทั้งนี้ชาวบ้านกุศุมดังกล่าวบอกว่า เขาซื้อเทปจากภายนอกเพราะเชื่อว่า บุญที่เขาใช้ไปนั้นจะกลับเข้าสู่กุศุมอีก หากบุญต้องออกสู่ภายนอก เขาก็จะไม่ซื้อเทปนั้น แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์และความเคร่งครัดต่อข้อตกลงของสมาชิกกุศุม และแสดงให้เห็นว่า สมาชิกใช้บุญนั้นเพราะเชื่อว่าจะไม่ทำให้เงินตราไหลออกสู่ภายนอก

ผลการทดลองใช้บุญกุศล ทำให้เห็นประโยชน์ในการประหยัดเงินบาท การให้ส่วนลดเงินบาทเพื่อช่วยเหลือกันเอง และความพยายามผลิตหรือเสนอขายจากสิ่งที่มีในชุมชน โดยพิจารณาจากความต้องการของสมาชิกในชุมชน ซึ่งการรู้ความต้องการทำได้ไม่ยาก เนื่องจากกลุ่มเล็กและมีการซักถามหรือบอกสิ่งที่ตนต้องการได้ สิ่งที่ดีเหมือนจะยุ่งยากที่สุด คือในขั้นแรกที่คณะกรรมการจะต้องจัดสรรบุญให้แก่สมาชิกแต่ละคน ว่าจัดสรรมากน้อยเพียงใด ความต้องการบุญทั้งระบบจะเป็นเท่าไร ขอบเขตพื้นที่การใช้บุญไม่น่าจะเป็นข้อจำกัดเนื่องจาก การขยายพื้นที่หรือจำนวนสมาชิกกลุ่มไม่ใช่เป้าหมายของการใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอยู่แล้ว トラบเท่าที่กลุ่มหรือชุมชนมีสินค้าหรือบริการสำหรับแลกเปลี่ยนที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ในระดับหนึ่ง หรือมีสินค้าที่ทั้งผู้ให้และผู้รับยินดีที่จะแลกเปลี่ยนกัน

ผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้บุญกุศล

ชาวบ้านหมู่บ้านสันติสุขมีความมั่นใจในการใช้ระบบบุญกุศลมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากการเกิดโครงการวิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนี้ได้ยอมรับกุศลเป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย นอกจากนี้ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมและสนับสนุนความคิดริเริ่มในเรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง เช่น ผู้กำกับการตำรวจภูธร อำเภอกุศล และพัฒนาการจังหวัด

ผลด้านอื่นๆ

การประชุมเชิงปฏิบัติการทำให้ธุรกิจชุมชนจากต่างพื้นที่รู้จักกันมากยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้และสร้างเครือข่าย

การวิจัยภาคสนาม
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัยภาคสนาม

การวิจัยภาคสนามมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและพัฒนารูปแบบการแลกเปลี่ยนของชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทยและส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเอง (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่ (3) เพื่อสร้างนักบริหารจัดการของชุมชนในการวางรากฐานระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

การศึกษาจะแบ่งเป็น 2 ระยะ ในระยะที่ 1 (phase 1) ซึ่งเป็นระยะการศึกษาของรายงานชุดนี้มีระยะเวลาศึกษาวิจัยรวม 15 เดือน กลุ่มที่ศึกษาจะมี 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) ชุมชนกุดชุม ซึ่งเป็นชุมชนแรกในประเทศไทยที่เริ่มใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบอุปถัมภ์ (2) ชุมชนหรือกลุ่มธุรกิจชุมชนอื่นๆที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ประมาณ 20 กลุ่ม

การศึกษาในระยะที่ 1 จะมุ่งตอบคำถามว่า (1) ภายใต้งบเงื่อนไขใด ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจึงจะเกิดขึ้นได้ และเกิดขึ้นในรูปแบบใดเพราะเหตุใด อะไรคืออุปสรรคในการเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน (2) ในกรณีของกุดชุมจะมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน และตอบคำถามว่ารูปแบบกุดชุมสามารถนำไปใช้กับพื้นที่อื่นๆได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด และ (3) ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนก่อให้เกิดผลต่อชุมชนอย่างไร

ส่วนการศึกษาคือความสัมพันธ์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่จะอยู่ในการศึกษาระยะที่ 2

2. วิธีการวิจัยและแนวทางในการวิเคราะห์

2.1 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยภาคสนามประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนแรก จะสำรวจ จำแนกกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ทราบถึงปัญหาและทำการคัดเลือกกลุ่ม

ขั้นตอนที่สอง เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ในต่างประเทศและระบบแลกเปลี่ยนชุมชนดั้งเดิมของไทยมาประยุกต์ใช้กับชุมชนไทยในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่สาม เป็นการสร้างดัชนีชี้วัด และเก็บข้อมูลการพัฒนาและผลการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการวิเคราะห์ผล เพื่อตอบคำถามว่า ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขใด และการแลกเปลี่ยนชุมชนมีผลต่อชุมชนอย่างไร

2.2 วิธีการวิจัย

ขั้นตอนแรก: การสำรวจ จำแนกกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อคัดเลือกกลุ่ม

ในการคัดเลือกชุมชนและกลุ่มธุรกิจชุมชนทั่วไป (ที่ไม่ใช่ชุมชนกุดชุม) นักวิจัยใช้ข้อมูลกลุ่มธุรกิจชุมชนที่คณะวิจัยมีอยู่จากการสำรวจกลุ่มธุรกิจชุมชน 300 กลุ่มทั่วประเทศที่มียอดจำหน่ายสูงกว่า 250,000 บาท ณ ปี 2544 แล้วคัดเลือกกลุ่มที่จะเข้าร่วม จำนวน 25 กลุ่ม โดยหลักเกณฑ์ในการเลือกนอกเหนือจากการมียอดขายเกินกว่า 250,000 คือ

- 1) กลุ่มมีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) ในการบริหารธุรกิจชุมชน¹
- หรือ 2) กลุ่มหรือผู้นำกลุ่มมีความสนใจในระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ขั้นตอนที่สอง: การประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย

จะใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยพยายามให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยมีระยะเวลาการดำเนินการตั้งแต่เดือน มกราคม – กันยายน 2546 กิจกรรมประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ

- 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง สำหรับให้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน ทั้งนักวิจัยส่วนกลาง นักวิจัยภาคสนาม ที่ปรึกษาโครงการ และตัวแทนชุมชน รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
- 2) กิจกรรมในพื้นที่ ประกอบด้วยหลายส่วน ดังนี้

¹ กลุ่มมีคะแนนการปฏิบัติด้านการบริหารสมาชิก แรงงาน วัตถุดิบ การเงิน การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการจัดสวัสดิการ อยู่ในเกณฑ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ 300 กลุ่ม

ผู้นำกลุ่มธุรกิจชุมชนหรือผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการนำประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากการประชุมถ่ายทอดให้แก่สมาชิก จัดการประชุมกับสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการ มีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลรายรับรายจ่ายของครัวเรือนสมาชิกแต่ละคน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้วิเคราะห์สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของตนและชุมชน ตลอดจนให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายชุมชนเข้มแข็ง

ในส่วนของนักวิจัยจะลงพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน สังเกตแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้คำปรึกษาแก่กลุ่มธุรกิจชุมชน ในบางครั้ง นักวิจัยจะใช้เกมเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจเรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชนที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ สนับสนุนให้กลุ่มต่างๆมีการเชื่อมขมศึกษางานระหว่างกลุ่ม โดยจะมีการนำผลและบทเรียนที่ได้ในภาคสนามไปวิเคราะห์และนำเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรับแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอนที่สาม: การสร้างดัชนีชี้วัดและการเก็บข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มีต่อชุมชน

การสร้างดัชนีชี้วัดและการเก็บข้อมูลขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาใช้ในชุมชนนั้นๆ และต้องสัมพันธ์กับกรอบในการวิเคราะห์ซึ่งกล่าวถึงในตอนต่อไป แต่ละชุมชนหรือกลุ่มธุรกิจชุมชนอาจมีดัชนีชี้วัดที่ต่างกันเนื่องจากวัตถุประสงค์และรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอาจต่างกันระหว่างกลุ่ม การสร้างดัชนีที่ดีที่สุดคือการให้ชุมชนตั้งโจทย์และวัตถุประสงค์ของการมีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของตนให้ชัดเจนและร่วมกันพัฒนาดัชนีเหล่านั้นขึ้นมา รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลด้วย

ขั้นตอนที่สี่: การวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ผลประกอบด้วยสองส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือการวิเคราะห์การเกิดระบบ รูปแบบและเงื่อนไขของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ส่วนที่สอง คือการวิเคราะห์ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มีต่อชุมชน กรอบการวิเคราะห์จะมีส่วนช่วยกำหนดดัชนีชี้วัดและการประเมินผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

การวิเคราะห์การเกิดระบบ รูปแบบและเงื่อนไขของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

เพื่อตอบคำถามว่า ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขใด การวิจัยจะใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สถาบัน (institutional economics) เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ ภายใต้กรอบทฤษฎีดังกล่าว ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนถือเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยองค์กรและกติกา องค์กร (organization) ประกอบด้วย คณะทำงานหรือหน่วยงานกลางที่กำกับดูแลระบบแลกเปลี่ยนของชุมชน และสมาชิกที่เข้าร่วมระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ส่วนกติกาเป็นเครื่องมือกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เช่น กติกาในการเข้าเป็นสมาชิก กติกาในการใช้บัตรแลกเปลี่ยน เป็นต้น

สถาบันหรือระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากระบบสูงกว่าต้นทุนของการเกิดระบบนี้ โดยประโยชน์และต้นทุนจะมีทั้งระดับปัจเจกบุคคล (สมาชิกแต่ละคน) และระดับกลุ่ม

ในระดับปัจเจกบุคคล สมาชิกที่เข้าร่วมพิจารณาประโยชน์ เช่น การได้รู้จักสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม การลดปัญหาหนี้สินเนื่องจากสามารถลดการใช้เงินบาทและออมเงินบาทได้ ส่วนต้นทุนของปัจเจกบุคคล ได้แก่ ความยุ่งยากในการเรียนรู้ระบบใหม่ เช่น ในแง่ของการเป็นผู้ใช้จะต้องรู้ว่าสมาชิกคนใดในชุมชนที่จะยอมรับการใช้บัตรชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการรับบัตรชุมชนแทนเงินบาท นั่นคือ ไม่สามารถชำระหนี้สินเงินบาทได้ หรือไม่สามารถนำบัตรชุมชนไปซื้อสินค้านอกพื้นที่ได้

ตัวอย่างเช่น ในแง่ของการเป็นผู้ใช้บัตรชุมชน สมาชิกบัตรจะได้ประโยชน์ในการออมเงินบาท แต่ในแง่ของการเป็นผู้รับบัตรชุมชน สมาชิกจะคำนึงถึงค่าเสียโอกาสของการรับบัตรชุมชนแทนเงินบาท ด้วยเหตุนี้ การรับหรือไม่รับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน จึงขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกที่มีหนี้สินจะตีค่าของประโยชน์และต้นทุนอย่างไร นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับว่า มีสินค้าจำเป็นที่ใช้บัตรชุมชนได้เป็นสัดส่วนเท่าใดในรายจ่ายทั้งหมด ถ้าเป็นสัดส่วนสูง ออมเงินบาทได้มาก สมาชิกก็อาจยินดีเข้าร่วม แต่ถ้าเป็นสัดส่วนน้อย ออมเงินบาทได้น้อย สมาชิกก็ไม่มีแรงจูงใจเข้าร่วม เป็นต้น

ในระดับกลุ่ม ประโยชน์จากระบบแลกเปลี่ยนชุมชน คือ การสร้างทุนทางสังคมในหมู่สมาชิกให้มีการรู้จักสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันในชุมชน ทำให้มีแรงจูงใจในการใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน การที่ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไม่ได้ผูกมัดกับตลาดภายนอกและค่าเงินบาทซึ่งผันผวนตามสภาวะการณ์ของระบบเศรษฐกิจใหญ่ของประเทศและเศรษฐกิจโลก ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจึงเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ในด้านการเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชน การออกบัตรแลกเปลี่ยนชุมชน อาจทำให้สมาชิกหันมาซื้อสินค้า

ของชุมชนมากขึ้น คล้ายเป็นส่วนลดเงินบาท ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น กลุ่มสามารถลดความจำเป็นที่ต้องมีเงินบาทไว้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก

ต้นทุนของกลุ่ม คือ ต้นทุนการบริหารจัดการ กำกับดูแลระบบ ต้นทุนนี้จะต่ำถ้ากลุ่มมีทุนทางสังคม มีความซื่อสัตย์ไว้นื้อเชื่อใจกันอยู่ก่อนแล้ว ประสิทธิภาพของกลุ่มจะมีผลต่อความยากง่ายในการเรียนรู้ระบบใหม่ เช่น กลุ่มที่มีประสิทธิภาพการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน หรือมีร้านค้าชุมชนที่จัดการบริหารจัดการภายใต้ระบบใหม่ได้ง่าย

หากสมาชิกแต่ละคนหรือปัจเจกบุคคลคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนด้วย ก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับและเข้าร่วมระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมากขึ้น

การเพิ่มจำนวนสมาชิกอาจช่วยเพิ่มประโยชน์จากการมีสินค้าหลากหลาย มีการยอมรับบัตรชุมชนในวงกว้างขึ้นซึ่งเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกเข้าร่วมมากขึ้น แต่จำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้นก็อาจเพิ่มต้นทุนในการบริหารจัดการด้วย เนื่องจากการบริหารจัดการระบบแลกเปลี่ยนชุมชนต้องการความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันในหมู่สมาชิกและความไว้นื้อเชื่อใจ หากต้นทุนเพิ่มมากกว่าประโยชน์ กลุ่มก็จะไม่ขยายจำนวนสมาชิก แต่หากเพิ่มประโยชน์มากกว่าต้นทุน กลุ่มก็อาจขยายจำนวนสมาชิกได้

นั่นคือ ปัจจัยใดๆที่มีผลช่วยเพิ่มประโยชน์ และลดต้นทุนการบริหารจัดการจะช่วยให้เกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนได้ เช่น การมีระบบสื่อสารของชุมชนจะช่วยลดต้นทุนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการสินค้าของสมาชิก เป็นต้น ในทางตรงข้าม ปัจจัยที่เพิ่มต้นทุน เช่น การห้ามปรามของภาครัฐ ที่ทำให้สมาชิกขาดความไว้วางใจในระบบ ทำให้รู้สึกว่ระบบมีความเสี่ยง ก็จะทำให้ระบบล้มเหลวได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอื่นๆและกฎกติกาที่เป็นเงื่อนไขภายนอกก็สามารถมีผลต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนได้

การวิเคราะห์ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มีต่อชุมชน

แม้ว่าการวิเคราะห์ผลต่อชุมชนขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการมีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของแต่ละกลุ่มดังที่ระบุแล้ว แต่กรอบกว้างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ กรอบเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักการเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับกลุ่มธุรกิจชุมชนมี 9 ประการ คือ

1. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมแต่มีราคาถูก
2. ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัด
3. เน้นการจ้างงานเป็นหลักและไม่ใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนโดยไม่จำเป็น ยกเว้นจะทำให้ผลผลิตค่อคุณภาพ

4. มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการจัดการ
5. ไม่โลภจนเกินไปหรือเน้นทำกำไรระยะสั้นเป็นหลัก
6. ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค แรงงานและผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ
7. มีการผลิตที่หลากหลาย หรือปรับเปลี่ยนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
8. เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำโดยใช้เงินทุนภายในเป็นหลัก
9. เน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นก่อน ที่เหลือจึงส่งออก
ในภูมิภาคในประเทศและต่างประเทศ ตามลำดับ

หลักการพัฒนายั่งยืน เพื่อชุมชนเข้มแข็งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาทุนมนุษย์
2. การพัฒนาทุนทางสังคม
3. การพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. การพัฒนาทุนทางวัตถุ

การพัฒนาทุนทั้ง 4 ประเภทจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเองเพื่อ
ชุมชนเข้มแข็ง

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของอุดรฯ

โดย โครงการระบบเงินตราชุมชน (Thai Community Currency System; TCCS)

คณะกรรมการระบบเงินตราชุมชน

1. คุณณัฐสัน ศุภวัชรวรคุณ
2. คุณจักรชัย โฉมทองดี
3. คุณวัลลภ พิชญ์พงศ์ศา
4. คุณอรสา สุนันท์
5. คุณพรพิศา คลังภูเขียว

1. สภาพทั่วไปของชุมชน (เศรษฐกิจ สังคม)

งานพัฒนาในชุมชน อำเภออุดรฯ จังหวัดยโสธร

ก่อนหน้าที่จะมีการจัดตั้งระบบบุญอุดร ชุมชนตำบลนาโตะ และชุมชนใกล้เคียงได้มีประสบการณ์ในงานพัฒนา มาช้านาน ซึ่งครอบคลุมหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ศาสนา สาธารณสุข ฯลฯ โดยกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา เช่น กองทุนร้านค้าชุมชน ศูนย์สาริตศรัทธาร้านค้าชุมชน กองทุนยาประจำหมู่บ้าน ชมรมหมอยาพื้นบ้าน และผู้สนใจสมุนไพร อำเภออุดรฯ กลุ่มสังฆอาสาพัฒนา (กลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการ พัฒนาชุมชน) โครงการทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้สู่ชาวอีสาน โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชน ศูนย์สุขภาพและพัฒนา วัดอุทัยสมุนไพร โรงสีข้าวชมรมรักษารัฐมรดก การส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์ กลุ่มเฝ้าอยู่เฝ้ากิน ซึ่งเน้นการทำ กิจกรรมพึ่งตนเอง และกลุ่มธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ทำการผลิตสินค้าต่างๆ ได้แก่ นมถั่วเหลือง แชมพูสมุนไพร น้ำยาล้างจาน ทอผ้าสีธรรมชาติ กระติบข้าว

เหตุผลหลัง แลหน้า งานพัฒนาอุดรฯ

เพื่อเป็นการทบทวนและสรุปบทเรียน และหายุทธศาสตร์ในอนาคต จากความพยายามอันยาวนานที่จะพัฒนาเพื่อ หักตนเองของชุมชนตำบลนาโตะ อำเภออุดรฯ จังหวัดยโสธร และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงได้มีการจัดสัมมนาเรื่อง “เหตุผลหลัง แลหน้า งานพัฒนาอุดรฯ” ขึ้น ในวันที่ 4-5 กันยายน 2542 ณ วิทยาลัยเกษตรกรรมปอแดง จังหวัดยโสธร โดยมีตัวแทนชาวบ้าน จาก 11 หมู่บ้านในอำเภออุดร ชุมและอำเภอใกล้เคียง พระสงฆ์ นักพัฒนาในพื้นที่ เข้าร่วมสัมมนา

จากการร่วมกันวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปใน ด้านดี ได้แก่ การพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะต่างๆ (เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โรงเรียน สถานพยาบาล) มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและเครื่องมือใหม่ (เช่น เครื่องมือการเกษตร โทรทัศน์ วิทยุ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์) มีการพัฒนาด้านองค์กรชุมชนคือการรวมกลุ่มของชาวบ้าน และมีการ เปลี่ยนแปลงในด้านลบ ได้แก่ มีหนี้สินเพิ่มขึ้น การพึ่งตนเองลดลง มีการซื้อกินมากขึ้น ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง (เช่น การทำลายป่า การใช้สารเคมีในการเกษตร แหล่งอาหารตามธรรมชาติลดน้อย) มี

การอพยพแรงงานออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ความร่วมมือกับชุมชนน้อยลง เห็นแก่ตัวมากขึ้น มีปัญหาสุขภาพจิต ชาวบ้านมีความเครียดมากขึ้น

เมื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดที่ชุมชนเผชิญอยู่ขณะนี้และในอีก 10 ปีข้างหน้า ที่ประชุมได้ชี้ถึง 4 ปัญหาตามลำดับความร้ายแรงมากไปหาน้อย คือ หนี้สิน สิ่งแวดล้อม ขาดสุขภาพจิต ความขัดแย้ง หลังจากนั้นได้ร่วมกันวิเคราะห์ว่ากิจกรรมการรวมกลุ่มใดในชุมชนที่มีส่วนช่วยในการลดเปลี่ยนหนี้สินมากที่สุด ผลปรากฏว่าอันดับหนึ่งคือกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน อันดับสองคือกองทุนร้านค้าชุมชน และอันดับสามคือโรงสี โดยเห็นว่ากิจกรรมของกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินช่วยควบคุมรายจ่ายในชีวิตประจำวันให้อยู่ในความพอดี และลดการพึ่งพาระบบตลาดที่ชุมชนควบคุมไม่ได้ และเสนอแนะว่าควรปรับปรุงกิจกรรมของกลุ่มฯ ให้มีการสร้างระบบแลกเปลี่ยนในวงที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเสนอกิจกรรมอื่นๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน อันประกอบไปด้วย กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน กิจกรรมพัฒนาอาชีพ กิจกรรมวัฒนธรรมและศาสนา กิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการทรัพยากร

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการรวมกลุ่มต่างๆ ของชาวบ้านกุดชุม ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา ได้เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน ในขณะเดียวกันเป็นการสะท้อนถึงความพยายามในการพึ่งตนเองของชาวบ้าน ผลจากการสัมมนาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าต่อปัญหาหนี้สิน กิจกรรมหนึ่งที่จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาได้คือ การสร้างระบบการแลกเปลี่ยนในชุมชน ดังนั้น ระบบเงินตราชุมชนซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการสร้างระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนจึงเป็นกลไกหนึ่งที่ชุมชนเลือกในการเสริมกระบวนการพัฒนาของชุมชนกุดชุม

2. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของบุญกุดชุม

ระบบเงินตราชุมชนในประเทศไทย: ประสบการณ์จากกุดชุม

หลังจากตัวแทนจากชุมชนกุดชุมได้เข้าร่วมสัมมนาเรื่อง “ระบบเงินตราชุมชนกับการพึ่งตนเอง” กับโครงการระบบเงินตราชุมชน (Thai Community Currency Systems Project; TCCS) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 21-23 กันยายน 2541 ที่ศูนย์ฝึกอบรม มูลนิธิพัฒนาอีสาน (ศูนย์เนท) จังหวัดสุรินทร์ ได้นำเรื่องนี้กลับไปปรึกษากับแกนนำและสมาชิกในชุมชน แนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนสอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินซึ่งมีความคิดที่จะสร้างระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นและได้ทำการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงินมาบ้างแล้ว ดังนั้น จึงได้มีการติดต่อกับโครงการระบบเงินตราชุมชน (TCCS) เพื่อหารือในเรื่องความเป็นไปได้ในการจัดทำระบบเงินตราชุมชนของตนเอง สำหรับความพร้อมของชุมชนนั้นมีในหลายด้าน อันได้แก่ ชุมชนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเพื่อการพึ่งตนเองมาเป็นเวลานาน มีผู้นำและกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการผลิตที่หลากหลายในชุมชน (เช่น โรงสีข้าว กลุ่มผลิตนมถั่วเหลือง กลุ่มผลิตแฮมหมูและน้ำยาล้างจาน ศูนย์สุขภาพ กลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน ฯลฯ) ดังนั้นการจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้นที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธรจึงได้เริ่มขึ้น

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกุดชุม: การพัฒนาจากภาคประชาชน

จากประสบการณ์อันยาวนานในการพัฒนาของชุมชนกุดชุม การริเริ่มระบบบุญกุดชุมเป็นกลไกหนึ่งที่มาเสริมกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน เพื่อแสวงหาการพึ่งตนเอง เป็นเครื่องมืออันล้ำค่าของชุมชนที่พยายามใช้สร้าง

ฐานทางสังคมและเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาระบบหลักที่ชุมชนเสียเปรียบ ไร้อำนาจต่อรอง และทรัพยากรถูก
คุ้ยออกไปนอกชุมชน

การดำเนินงานของระบบบุญคุณชุมชน

หลังจากที่แกนนำชุมชนสนใจแนวคิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน และเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ตรงกับที่ชุมชนเคยคิดกัน
ไว้ จึงได้นำแนวคิดไปเผยแพร่ในหมู่บ้านและกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ รวมทั้งได้ประสานงานกับทีมงานโครงการ
เงินตราชุมชน และมีการจัดเสวนากันอีกหลายครั้งเพื่อจัดกระบวนการ มีการรวมกลุ่มของผู้สนใจขึ้นเป็น
คณะทำงานจำนวน 14 คน จาก 5 หมู่บ้าน ซึ่งส่วนหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน เพื่อจัดตั้งระบบการ
แลกเปลี่ยนขึ้นในชุมชน 5 หมู่บ้าน โดยคณะทำงานได้ร่วมกันประชุมเพื่อออกแบบและวางระบบเงินตราชุมชน
ตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบ ชื่อเรียกสื่อกลางที่ใช้แลกเปลี่ยน และการบริหารจัดการระบบ

ระบบเบี้ยคุณชุมชน¹ ได้เริ่มดำเนินการในวันที่ 29 มีนาคม 2543 โดยมีพิธีเปิดที่บ้านสันติสุข และมีการจัดตลาดนัด
เพื่อให้สมาชิกนำสินค้ามาแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ มีสมาชิกจาก 5 หมู่บ้าน อันประกอบไปด้วย บ้านโสกชุมพล บ้านท่า
ลาด บ้านสันติสุข บ้านกุดหิน อำเภอภูคชม และบ้านโคกกลาง อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

สาเหตุที่ระบบเงินตราชุมชนได้จัดตั้งใน 5 หมู่บ้าน เนื่องจากเป็นพื้นที่ของกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน เป็นชุมชนที่มี
ประสบการณ์ในการพัฒนามายาวนานและมีการผลิตที่หลากหลาย รวมทั้งแกนนำในชุมชนให้การยอมรับและ
ร่วมมือในการตั้งระบบเงินตราชุมชน

การใช้เบี้ยคุณชุมชนได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนอย่างมากและนำเสนอเรื่องราวของเบี้ยคุณชุมชนอย่างกว้างขวาง ทำให้
ให้เป็นที่สนใจจากฝ่ายต่างๆ อีกทั้งแนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับประเทศไทย ทำให้
หลายฝ่ายที่ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอยังและไม่เข้าใจในแนวคิดเกิดความเข้าใจผิดและมีมุมมองด้านลบ จึงมีประเด็น
เรื่องกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทำหนังสือลงวันที่ 7 สิงหาคม 2543 แจ้งถึงผล
การวินิจฉัยของที่ประชุมคณะผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีมติว่าการใช้เบี้ยคุณชุมชนเข้าข่ายละเมิด
กฎหมาย 2 มาตรา คือ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 ที่ว่าห้ามมิให้ผู้ใดทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำ
ออกใช้ซึ่งวัตถุแทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และ มาตรา 9 แห่ง
พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ที่ว่าบุคคลใดนอกจากธนาคารพาณิชย์จะใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อใน
ธุรกิจว่า “ธนาคาร” มิได้ โดยแจ้งถึงฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คณะทำงานเบี้ยคุณชุมชนได้มีมติ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2543 ให้
ระงับการใช้เบี้ยคุณชุมชนชั่วคราวอย่างเป็นทางการ (ซึ่งในทางปฏิบัติสมาชิกได้หยุดใช้เบี้ย หลังจากวันที่ 29 เมษายน
2543 เป็นต้นมา)

ความคืบหน้าของบุญคุณชุมชนหลังจากการหยุดใช้ตามคำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทย

¹ ต่อมาเปลี่ยนเป็น “บุญคุณชุมชน” ตามที่ผู้แทนจากธนาคารแห่งประเทศไทยแนะนำให้เปลี่ยนจาก “เบี้ย” เป็นคำอื่น เนื่องจากมีความหมาย
ว่า “เงิน” และเกรงว่าจะเกิดการสับสน หรือเข้าใจผิดขึ้น

หลังจากหยุดการใช้ไปเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2543 (หลังจากใช้ไป 1 เดือน) เนื่องจากประเด็นเรื่องกฎหมาย ชุมชนได้มีการประชุมร่วมกันอีกหลายครั้ง ทั้งภายในชุมชน และกับภายนอก เช่น สภานายความ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นักวิชาการ เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมีประโยชน์ต่อชุมชนในหลายด้าน เช่น บรรเทาภาระหนี้สินเนื่องจากเป็นระบบที่ไม่มีดอกเบี้ย ช่วยให้ผู้มีรายได้น้อยได้มีการแลกเปลี่ยนสินค้า ลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่นสู่ภายนอก สร้างความเข้มแข็งด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน เป็นต้น ต่อมา ชุมชนได้มีการปรับแก้รูปแบบให้เหมาะสมเพิ่มขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามข้อกฎหมายและตามคำแนะนำของผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย เช่น เปลี่ยนชื่อ จากเบี้ยกุดชุมเป็นบุญกุดชุม ประทับคำว่าบุญกุดชุมลงแทนคำว่าเบี้ยกุดชุมลงในรูปธง และได้เริ่มใช้บุญกุดชุมอีกครั้งวันที่ 3 กันยายน 2545 เฉพาะที่บ้านสันติสุข (เดิมใช้ใน 5 หมู่บ้าน) โดยมีสมาชิกเริ่มต้น 16 ครอบครัว ให้เบิกบุญจากกลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองได้ไม่เกินครอบครัวละ 100 บุญ และใช้เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าในหมู่บ้านสันติสุขและกับสมาชิกบ้านสันติสุขเท่านั้น ไม่ได้ใช้ในหมู่บ้านอื่นๆ

เหตุผลที่เริ่มที่บ้านสันติสุขก่อนเพียง 16 ครอบครัว เนื่องจากต้องการให้มีความเข้าใจในแนวความคิด วิธีการ และเริ่มทดลองใช้จากกลุ่มเล็กเพื่อศึกษาผลกระทบ ข้อดี ข้อเสีย ให้ชัดเจนก่อน

ทั้งนี้ จากการที่สกว. ได้อนุมัติให้มีโครงการวิจัยระบบแลกเปลี่ยนชุมชนขึ้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 45 ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจที่จะใช้บุญกุดชุมกันมากขึ้น

อะไรคือบุญกุดชุม

บุญกุดชุมถูกคิดขึ้นมาโดยชาวบ้านเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชน ซึ่งการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของสมาชิกสามารถทำได้ 3 วิธีคือ ใช้บุญเพียงอย่างเดียว, ใช้บุญคู่กับเงินบาท และใช้เงินบาทเพียงอย่างเดียว เช่น การซื้อน้ำคำหู้ 1 ถัง ราคา 5 บาท ผู้ซื้อจะจ่ายเป็นเงิน 5 บาท หรือจ่ายเป็นเงิน 2 บาท กับ 1 บุญ หรือจ่ายเป็นบุญทั้งหมด 3 บุญก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตกลงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย

คุณลักษณะสำคัญของการจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกุดชุม คือ

- การมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือชุมชนเป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกที่จะจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้น ซึ่งเป็นการตัดสินใจของชุมชนที่ได้ทบทวนการพัฒนาที่มาและหาทางแก้ไขปัญหาค่าตัวจะมีผลร้ายแรงต่อชุมชน ในขั้นตอนการจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนี้ ชาวบ้านยังได้ร่วมคิดและตัดสินใจในการออกแบบและวางหลักการบริหารจัดการระบบ และชุมชนเป็นผู้ที่ดำเนินการระบบด้วยตนเอง
- การผสมผสานเนื้อหาทางด้านประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นพื้นฐานในการจัดตั้งระบบ โดยสะท้อนออกมาในภาพประกอบในบุญที่แสดงถึงวิถีชีวิตชาวนา ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ คำกลอนอีสานหรือคำผญาที่สื่อด้านออกมาถึงการพึ่งตนเอง

วัตถุประสงค์ของระบบ

1. ด้านสังคม

1.1 เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองในชุมชน ลดการพึ่งพาภายนอก

- 1.2 เพื่อสร้างกิจกรรมที่มีความหลากหลายและยั่งยืน
- 1.3 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกันระหว่างคนในชุมชน
2. ด้านเศรษฐกิจ
 - 2.1 เพื่อลดจำนวนการไหลออกของเงินบาทและทรัพยากรไปนอกชุมชน
 - 2.2 เพื่อให้สมาชิกมีเงินเก็บออม
3. ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน : บุญกุดชุม
(การจัดการ ความเหมาะสม ความเข้าใจของสมาชิก ปัญหา อุปสรรค)

การจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนในกุดชุม

การเลือกรูปแบบของระบบ

จากกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมกับชุมชน สรุปว่า รูปแบบระบบบัตร (อุปอง) เหมาะสมที่สุดในการใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เนื่องจากสะดวก และเข้าใจได้ง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับระบบจดบันทึก

ที่มาของชื่อบุญกุดชุม

ชื่อที่จะใช้เรียกสื่อในการแลกเปลี่ยนถูกเสนอมาอย่างหลากหลาย เช่น แอ ก หมา กิ โล เบี้ย บุญ หน่วย ถึง เป็นต้น ในที่สุดที่ประชุมคณะทำงานได้มีมติใช้ชื่อเรียกสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนของชุมชนว่า “เบี้ย” เนื่องจากมีความหมายที่ดี “เบี้ย” ในภาษาอีสาน แปลว่า “ต้นกล้าของต้นไม้” ซึ่งเป็นคำที่สื่อความ หมายถึงการเจริญเติบโตงอกงามของชุมชนในอนาคต ดังต้นกล้าที่จะเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ต่อไป

ต่อมา มีประเด็นเรื่องกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ชุมชนจึงได้ร่วมประชุม และมีมติให้เปลี่ยนชื่อเป็น “บุญ” หมายถึงการทำควมดีร่วมกัน

การออกแบบบุญ

สมาชิกของชุมชนได้ร่วมกันคิดคำขวัญและวาดรูปแสดงถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นของชาวอีสาน เพื่อนำไปพิมพ์ลงในบุญ

การบริหารจัดการระบบบุญกุดชุม

บทบาทคณะทำงาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. การเงินการบัญชี หรือ “กลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง” ทำหน้าที่ออกและรับฝากบุญและทำบัญชีบุญ
2. ฝ่ายส่งเสริม ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีการใช้บุญอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสมาชิก
3. ฝ่ายประเมินผลและตรวจสอบ ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลการใช้บุญ ตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรค

การใช้บุญ

1. สมาชิกสามารถเบิกบุญไปใช้ได้ไม่เกิน 100 บุญ
2. สมาชิกหรือผู้ใดก็ตามที่ใช้น้ำบุญ จะนำบุญไปแลกกับเงินบาทไม่ได้
3. กรณีมีการเบิกหรือฝากบุญจะไม่มีดอกเบี้ย ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น
4. การแลกเปลี่ยนทำเฉพาะในชุมชน หรือระหว่างสมาชิกเท่านั้น
5. ปริมาณสมาชิกและมูลค่าของการแลกเปลี่ยนต้องไม่สูงเกินไป
6. การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของสมาชิกสามารถเป็นไปได้ใน 3 กรณี คือ (1) ใช้น้ำบุญเพียงอย่างเดียว (2) ใช้น้ำบุญคู่กับเงินบาท และ (3) ใช้เงินบาทเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย

การรับสมัครสมาชิก ผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกต้องเป็นสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ สมาชิกจะต้องผ่านการศึกษาอบรม เพื่อให้ความเข้าใจแนวคิด รูปแบบ และวิธีการใช้ให้ชัดเจนก่อน

กิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยน

1. ตลาดนัดชุมชน จัดทุกวันอาทิตย์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชน นอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนตามที่ต่างๆ เช่น บ้าน หรือนาของสมาชิก
2. ฝึกอบรมอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อส่งเสริมการผลิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการของชุมชน และทดแทนสินค้าที่ต้องนำเข้าจากนอกชุมชน

4. การทดลองใช้น้ำบุญชุมชน

ตลาดนัดชุมชน

มีการทดลองใช้ ทั้งตามสถานที่ทั่วไป ซึ่งแล้วแต่ผู้ซื้อและผู้ขายจะตกลงกัน และที่ตลาดนัดชุมชน ซึ่งจัดที่ศาลากลางบ้าน บ้านสันติสุข ทุกวันอาทิตย์ ช่วงเวลาประมาณ 7.00-8.30 น. ทั้งนี้ ได้มีการเปิดตลาดนัดที่บ้านสันติสุขครั้งแรกเพื่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2545 ซึ่งมีชาวบ้านนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันที่ตลาด และมีการใช้น้ำบุญคู่กับบาทในการแลกเปลี่ยน

บทเรียนจากการทดลองใช้น้ำบุญชุมชนที่หมู่บ้านสันติสุข

จากการเริ่มใช้น้ำบุญชุมชนวันที่ 3 กันยายน 2545 ได้มีการการประชุมทุกเดือน เพื่อติดตามการใช้น้ำบุญ ความคืบหน้าปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหา สรุปผลการใช้น้ำบุญ ประเมินผล หรือพูดคุยในเรื่องต่างๆ หลายครั้ง ดังนี้ (รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เสนา ร่วมจัดกระบวนการ และสังเกตการณ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ ที่มาของข้อมูลที่ชาวบ้านให้สัมภาษณ์มาจากความคิดเห็น และการจดบันทึกในระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม และระดับชุมชน)

การประชุมวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545

การประชุมสรุปผลการใช้ ว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่บ้านสันติสุข หลังจากที่มีการใช้แล้ว 2 เดือน ซึ่งสรุปข้อดี ข้อเสีย จุดอ่อนและจุดแข็งได้ดังนี้